

PÄÄKIRJOITUS

40 vuotta muutosherkkää pysyvyyttä

Mikael Laakso

Hanken

mikael.laakso@hanken.fi

<https://orcid.org/0000-0003-3951-7990>

Asiasanat: pääkirjoitukset, tiedelehdet

Vuosi 2021 on ollut Informaatiotutkimus-lehden 40. toimintavuosi ja päätoimittajana voin ilolla todeta, että lehti on vuodesta toiseen onnistunut ylläpitämään asemansa tutkimusalansa keskeisenä foorumina Suomessa. Itse en ollut vielä syntynyt, kun lehti aloitti toimintansa Kirjastotiede ja informaatiikka nimellä ja jonka alla se toimi vuoteen 1995 asti, asia joka tuottaa minussa nöyryyttä ja herättää tunteita ”elämää suuremmasta” asiasta jossa jatkumoa on läpi sukupolvien. Ei ole mikään itsestäänselvyys, että ei-kaupallinen lehti säilyy elinvoimaisena läpi vuosien, vaan siihen tarvitaan

Artikkeli on lisensoitu Creative Commons Nimeä-EiKaupallinen-JaaSamoin 4.0 Kansainvälinen -lisenssillä

Pysyvä osoite: <https://doi.org/10.23978/inf.112973>

pitkä ketju erilaisten ihmisten ponnistuksia työ- ja vapaa-aikana, jotta rattaat pyörivät ja lehti pysyy tieteenalan ja nykyaikaisen tiedelehtikustantamisen kehityksessä mukana. Kun katsoo taaksepäin lehden kehityskaarta läpi vuosikymmenten niin mielestäni on tehty paljon hyviä päätöksiä, jotka kantavat hedelmää nyt ja tulevaisuudessa. Näistä merkittävämmät ja näkyvimmat viime vuosikymmenenä ovat olleet lehden siirtyminen avoimeen julkaisemiseen vuonna 2008 ja paperiversiosta luopuminen vuonna 2018. Nämä molemmat päätökset ovat asemoineet lehden erinomaisesti selviämään nykyaikaisessa tiedepoliittisessa tilassa, jossa avoimen tieteen odotukset ja vaatimukset kasvavat, mutta lehtien rahoitus voi ajoittain olla hyvinkin niukkaa. Tämä muutosherkkyys on tapahtunut sopusoinnussa tiedejulkaisemisen kahden keskeisen elementin kanssa – pysyvyys ja luottamus.

Tiedejulkaiseminen on globaalisesti monelta osin keskellä myllerrystä. Kaupallistuminen jatkaa kärjistymistä ja tiedepoliittikka asettaa yhä kovempia vaatimuksia avoimelle tieteelle. Näinä aikoina, kun tieteellistä tai tieteelliseltä vaikuttavaa tietoa luodaan yhä kiihtyvään tahtiin ja se näkyy ja integroituu osana arkielämää melkein jokaisella meistä, niin luottamus tiedon alkuperään ja sen takana piileviin prosesseihin korostuu. Tietoa hakevalle pitkään toiminut vertaisarvioitu tiedelehti voi tarjota arvokasta tietoa kaikenlaisten muiden kyseenalaisten tietolähteiden seasta, tietoa johon voi ainakin tiettyssä määrin luottaa. Jotta lehti voisi julkaista laadukasta tutkimusta, niin luottamusta tarvitaan myös kirjoittajilta. Käsikirjoitukset ovat akateemisessa maailmassa kovaa valuuttaa meritoitumisen kannalta, ja ei ole itsestäänselvyys että tutkijat lähettävät pitkään työstämiään tekstejään juuri tiettyyn lehteen. Siihen tarvitaan luottamusta lehden erilaisista prosesseista, vertaisarvioinnista tekniseen taittoon, sekä lehden pysyvyyteen, mikä tulee sekä huomioituna foorumina tieteenalan sisällä että aineiston löydettävyyteen ja pitkäaikaisaatuuteen. Luottamus rakentuu vain ajan kanssa ja tiedelehti ei toimisi pitkään, ellei kaikki osallistujat luottaisi siihen, että kaikki osapuolet hoitavat osuutensa mahdollisimman hyvin. Olen erittäin kiitollinen siitä, että ainakin minun mukanaoloni ajan kaikki lehden parissa työskentelevät henkilöt ovat vahvasti puhaltaneet yhteen hileen ja tehneet lehdestä luottamuksen arvoisen kaikille osapuolille, kiitos kaikille entisille ja nykyisille toimittajille, toimitussihteereille ja arvioijille!

Vaikka isot merkkipaalut vievät usein ajatukset menneeseen niin vähintään yhtä tärkeää olisi katsoa eteenpäin ja miettiä miltä lehden tie voisi näyttää seuraavat 4 tai 14 tai 40 vuotta. Tässä määräävänä tahona on tietysti Informaatiotutkimuksen yhdistys jonka alaisena lehti toimii, mutta ITY on ainakin minun aikamani antanut luottamuksen ja vapauden kehittää lehteä yhdessä toimituskunnan ja toimitussihteerin kanssa, mikä on erittäin positiivinen

asia. Yksi muuttuja on pysyvyyden varmistaminen muuttuvassa ympäristössä, miten parhaiten mukautua muuttuviin tarpeisiin? Ilman kristallipalloa toiseksi paras keino löytää suunta ja vinkkejä on todennäköisesti kysyminen ja kuuntelu. Avarakatseisuus ja yhteistyö ovat asioita, jotka helpottavat hahmottamista, ja tähän liittyen näen että esimerkiksi erilaiset teemanumerot kuten viime numeron ”Yhteiskuntatieteiden ja informaatioteknologian rajapinnoilla” on oiva tapa lähestyä uusia tarkastelukulmia perinteisten rinnalla. Sekä tiedeyhteisö että lehtijulkaiseminen on Suomessa kansainvälisellä skaalalla melko pienimuotoista, joten kaikenlainen yhteistyö on hyväksi, koska yhdessä yletymme pidemmälle.

Tähän juhlanumeroon on saatu mukaan hyvä sekoitus erilaisia aiheita, jotka kuvastavat hyvin miten informaatiotutkimusta voi lähestyä eri näkökulmista.

Tomi Letonsaaren ja Sanna Kumpulaisen tutkimusartikkeli ”Informaatiotutkimus-lehden tutkimusaiheet ja niiden vaikuttavuus vuosina 1981–2020” tarkastelee kokonaisvaltaisesti lehden sisältöä ja vaikuttavuutta alkua ajoista asti, antaen monia kiinnostavia havaintoja jotka toimivat hyödyllisinä evästyksinä sekä lehden että tutkimusalan kehittämiseksi. Esimerkiksi se, että alan koulutukseen liittyvä tutkimus on ollut hyvin vähäistä lehden alkuaikojen jälkeen, voisi olla lähemmän tarkastelun arvoista tulevaisuuden tutkimushankkeissa. Oikein toteutettuna se voisi todennäköisesti olla oiva tapa yhdistää opetus- ja tutkimustehtävät eri laitoksissa sekä mahdollistaa luonnollista yhteistyötä eri ainetta opettavien laitosten välillä. Viime vuosien uudet mahdollisuudet ja voimakkaat muutokset muun muassa informaatioympäristöissä, opetusmenetelmissä ja opiskelijoiden ennakkotaidoissa olisivat varmasti kiinnostavia kohteita lähemmälle tarkastelulle.

Jussi Heikkilän katsaus ”IPR-aineistojen mahdollisuuksia, replikointitarpeita ja teknisiä haasteita” on oiva esimerkki siitä miten laajoja alakohtaisia tietoa-aineistoja voi tarkastella niin, että lopputulos luo helposti ymmärrettävän kokonaisuuden myös alan ulkopuolella oleville. Patentit ovat keskeinen osa IPR-aineistoja, ja niiden ympärillä avautuu varmasti uusia tutkimusmahdollisuuksia sen mukaan mitä pirstoutuneita aineistoja saa keskitettyä yhtenäisillä ja rikkailla metatiedoilla. Uskon että vastaavia kiinnostavia luotauksia alakohtaisiin aineistoihin on vielä tekemättä.

Laura Himasen ja Susanna Nykyrin katsaus ”Puheenvuoro kansallisesta avoimen tieteen uudesta seurantamallista vastuullisen arvioinnin ja yliopiston näkökulmasta” pureutuu ajankohtaiseen aiheeseen, johon todennäköisesti moni lukija on tämän vuoden aikana törmännyt. Avoimen tieteen koordinaatio työstää yhdessä tiedeyhteisön kanssa uutta laajaa seurantamallia, ja katsauksessa kirjoittajat pureutuvat peilaamaan sitä kansainvälisesti kehitettyyn

vastuullisen arvioinnin prosessimalliin. Suomessa avoimen tieteen linjauksia ja muita toimintaa ohjaavia dokumentteja luodaan kovaan tahtiin ja tällaiset tarkastelut ovat hyödyllisiä antamaan uutta näkökulmaa meidän omien olosuhteiden ulkopuolelta.

Raine Wilénin ja Mika Holopaisen katsaus ”Epävarmuudesta arvokkaaseen lopputulokseen - serendipisyys tiedonhankintakäyttäytymisessä” antaa lukijoille kiinnostavan läpikäynnin useasta näkökulmasta siitä, miten sattumanvarainen tiedon kohtaamisprosessi näyttäytyy arjessa ja tutkimuksessa. Vaikka ilmiö ei itsessään vaadi teknologiaa tapahtuakseen, niin modernit verkkoympäristömme luovat aivan uudenlaisia olosuhteita ja ulottuvuuksia ilmiöön. Sisältoalgoritmit jatkavat kehittymistään, ja tutkimuksellisesti tulee varmasti löytymään kiinnostavia löytöjä tämän ilmiön ympäriltä vuosiksi eteenpäin.

Mukavia lukuhetkiä, pidetään yhdessä huolta lehdestä myös seuraavat 40 vuotta.

Onneksi olkoon Informaatiotutkimus!

Mikael Laakso

Espoossa 20. joulukuuta 2021